

ERFGOED BRUSSEL

Speciaal nummer
Open Monumentendagen
September 2018 | Nr028

Dossier **HET ERFGOED, DAT ZIJN WIJ!**

DOSSIER

HET ERFGOED, EEN DUURZAAM TOERISTISCH AANBOD

BRUSSELSE
DAGJESMENSEN
BEROEREN EN
BLIJVERS VERENIGEN

VISIT.BRUSSELS

DEPARTEMENT *CULTURE AND CITY LIFE* -
CEL HERITAGE

VOOR VISIT.BRUSSELS, HET AGENTSCHAP VOOR TOERISME VAN HET BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST, IS HET EUROPEES JAAR VAN HET CULTUREEL ERFGOED EEN UITSTEKENDE GELEGENHEID OM NA TE DENKEN OVER HET POTENTIEEL DAT HET BRUSSELSE CULTURELE ERFGOED BIJDT ALS BRON VOOR GEWESTELIJKE MARKETING ÉN ALS HEFBOOM VOOR HET TOERISME IN BRUSSEL.

Vooreerst dient opgemerkt dat de term 'erfgoed' een heel brede betekenis heeft. Het wordt gedefinieerd als een element dat een bepaalde groep gemeen heeft, met andere woorden: een gemeenschappelijke erfenis gekoppeld aan de culturele waarden van die groep. In het actieplan van *visit.brussels* verwijst dit begrip naar thema's die verband houden met het materiële en immateriële erfgoed van Brussel, namelijk: het artistieke, historische of bouwkundige erfgoed, het door de Unesco beschermde erfgoed, de folklore, de musea... Ook 'cultuur' is een brede term, die alles omvat wat een beschaving doet leven, met inbegrip van materiële en concrete aspecten: haar gewoonten, haar rituelen, geloofsopvattingen... Voor *visit.brussels* komt het er dus op aan de termen erfgoed en cultuur te verzoenen met het toeristische aanbod van Brussel. Een belangrijk element van de visie die achter de acties van *visit.brussels* schuilgaat is om toerisme en leefbaarheid hand in hand te laten gaan, om (eendags)toeristen aan te trekken én tegelijkertijd rekening te houden met de inwoners van Brussel zelf.

Plaatsen met een hoge erfgoedwaarde oefenen een grote aan-

Afb.1
Manneken Pis, erfgoed én toeristische attractie (A. de Ville de Goyet © BUP/BSE).

trekkingskracht uit op toeristen. Het behoud van het erfgoed kan dus ook de ontwikkeling van het toerisme structureel en duurzaam schragen. Een goed voorbeeld hiervan zijn de overblijfselen van het Coudenbergpaleis onder het Koningsplein, die teruggaan tot de 12de eeuw. Hoewel het een van de belangrijkste paleizen van Europa betreft, was het nog geen 25 jaar geleden totaal onbekend bij toeris-

ten, en zelfs bij de Brusselaars. Na onderzoek en restauratie werd het voor het grote publiek opengesteld en lokt het jaar na jaar meer bezoekers. Het Brusselse erfgoed, dat nog niet volledig is ontdekt, erkend en ontsloten – niet alleen in het stadscentrum maar ook in de omliggende Brusselse gemeenten – biedt dus een immens ontwikkelingspotentieel voor het toeristische aanbod.

.....
BEELDEN VAN BRUSSEL

Het imago van Brussel is complex en verscheiden, en de promotie ervan is dat al evenzeer. De stad geniet uiteraard in de eerste plaats bekendheid om enkele symbolische elementen die haar veelzijdige identiteit illustreren, zoals het Atomium, een erfstuk van de Wereldtentoonstelling van 1958, of *Manneken Pis*. Maar naast deze iconen voelt Brussel ook de druk van zijn statuut als hoofdstad van Europa en wordt de stad eerder als een machtscentrum, een administratieve wijk beschouwd dan als een culturele bestemming.

Al enkele jaren voert *visit.brussels* een strategie van *affinity marketing* om Brussel, met zijn 183 nationaliteiten, tot tweede

Fig. 2a en 2b

Twee voorbeelden van culturele promotiecampagnes: 2a) het *Carolus Festival*, een jaarlijks cultuurfeest; 2b) het werelderfgoed, een troef voor de promotie van het imago van Brussel (© visit.brussels).

meest kosmopolitische stad ter wereld te promoveren en om andere aspecten van Brussel te promoten dan het traditionele Atomium, Manneken Pis of de Grote Markt (afb.1). *Affinity marketing* probeert specifieke doelgroepen aan te trekken, zowel toeristen als de Brusselaars zelf, door thema's aan te bieden die hen speciaal aanspreken. Zo mikt visit.brussels op doelgroepen als gezinnen, kinderen, scholen, de LHBT-gemeenschap, of op aspecten zoals toegankelijkheid, meertaligheid, of op specifieke thema's, zoals de podiumkunsten, het stripverhaal, het surrealisme en... het erfgoed, van de 16de-eeuwse renaissance tot de 21ste eeuw, via de art nouveau en de art deco, en met historische figuren gaande van Keizer Karel tot René Magritte en Victor Horta!

EEN VERBINDENDE ROL

Verbinden! Dat is een van de krachtlijnen van de strategie achter visit.brussels. Het is immers via een strategie van 'verbondenheid' dat visit.brussels het cultureel erfgoed wil promoten, zowel bij mensen die in Brussel werken en wonen als bij toeristen, door de belangrijkste evenementen in de hoofdstad aan te kondigen. In zijn promotierol voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest stelt visit.brussels alle culturele spelers en potentiële partners in staat om via verschillende kanalen, waaronder offline- of onlinecommunicatie, hun programma voor te stellen en te promoten door middel van webpagina's, folders, wedstrijden, enz. Om zijn verbindende rol te vervullen, bakent visit.brussels brede thema's af waar-

binnen promotiecampagnes worden gevoerd voor het culturele aanbod van een steeds groeiend aantal autonome partners, waaronder het Festival Carolus V (www.carolus-festival.be), het programma Horta Inside Out in 2018 en het Bruegeljaar in 2019 (afb.2a en 2b).

Potentiele bezoekers informeren zich voor hun aankomst meer en meer via internet over wat zij kunnen bezoeken en ze boeken hun reizen ook online. visit.brussels heeft zich aan deze nieuwe manier van informatie-garing aangepast door naast zijn website (www.visit.brussels) ook aanwezig te zijn op sociale netwerken als Facebook en Instagram. Deze tools stellen visit.brussels in staat zijn streven naar verbondenheid vlot in praktijk te brengen door zoveel mogelijk evenementen rond dezelfde thematiek samen te brengen en ze met de meest geavanceerde technologische middelen te promoten.

De ontplooiing van het toeristische aanbod op het grondgebied van de 19 gemeenten van het gewest is een andere krachtlijn binnen de verbindende strategie van visit.brussels. De Brusselse evenementen en festivals verspreiden zich steeds meer in de gewestelijke ruimte en verlenen haar een collectief en erfgoedkundig karakter. Zo is er het Irisfeest, een van de hoogtepunten in de kalender van het gewest, dat dankzij de vele partnerschappen jaar na jaar groeit. Het oude 'Welkom Brussel' is nog een ander voorbeeld. Dit evenement, dat in de verschillende gemeenten een ongevoord Brussel laat zien en vroeger tijdens het weekend voor Pasen plaatsvond, heeft het aanbod van het Irisfeest nog versterkt. Het is ondertussen omgedoopt tot 'Irisfeest in de gemeenten'. Elk jaar staan vier à vijf gemeenten centraal – in 2018 zijn dat Ukkel, Elsene, Oudergem en Watermaal-Bosvoorde.

Tot slot slagen ook meer transversale thema's erin talrijke partners samen te brengen. Wanneer het Gewest een thematisch jaar organiseert, neemt *visit.brussels* dat thema meteen in zijn programmatie op. Zo was 2005 het jaar van de art nouveau, 2009 dat van de strip, 2012 dat van de gastronomie en 2017 dat van de verscheidenheid, via het concept MIXITY. Naast deze officiële themajaren presenteert *visit.brussels* ook systematisch alle grote evenementen of herdenkingen. Dat zal in 2019 onder meer het geval zijn ter gelegenheid van de 450ste sterfdag van Bruegel, met promotieactiviteiten rond de kunstenaar waarop de specifieke programma's van de vele Brusselse culturele actoren zullen kunnen steunen. Deze themajaren monden soms uit in een permanent aanbod, zoals *The Tram Experience*, dat ontstond tijdens het jaar van de gastronomie in 2012 en sindsdien deel uitmaakt van het vaste programma.

ERFGOEDTHEMA'S

Het Festival Carolus V, dat aan het erfgoed en de geschiedenis van de Europese renaissance is gewijd, profileert zich al verscheidene jaren als een vaste waarde in het Brusselse culturele leven door het aanbod van alle Brusselse cultuuractoren rond de renaissanceperiode samen te brengen. Het organiseert daarnaast tentoonstellingen, lezingen en andere activiteiten die de Brusselse geschiedenis in de 16de eeuw tot onderwerp hebben. Sinds 2015 maakt dit festival deel uit van de culturele route van Keizer Karel, die officieel door de Raad van Europa wordt erkend. Daar het label 'culturele route' heel populair is in Spanje en het thema ook naar onze gemeenschappelijke geschiedenis met dat land verwijst, heeft *visit.brussels* besloten de Spaanse markt – en zelfs de hele Spaanssprekende

Afb.3

Magritte, symbolisch uithangbord van Brussel. Wedstrijd "Fotografeer uw erfgoed!" (F. Vanlaeken, 2017 © BUP/BSE).

markt – tot een van zijn prioriteiten te maken. In 2017 kreeg een met bloggers uitgewerkte persreis hetzelfde thema als de *Family Day* die elk jaar in het kader van het festival wordt georganiseerd. Dit jaar werd een panel van journalisten langs de grootste trekpleisters van het erfgoed gegidst ter gelegenheid van de Ommegang van 4 juli.

De thema's 'art nouveau' en 'art deco' staan centraal op het nieuwe BANAD Festival (Brussels Art Nouveau & Art Deco Festival). In 2018 gaat speciale aandacht uit naar de art nouveau, met een uitzonderlijk programma en de brochure *Horta Inside Out*. Recent werd een nieuwe dimensie op de voorgrond geplaatst: die van de

Afb.4

Het Bloementapijt op de Grote Markt, een succesrijke tweejaarlijkse ontmoeting (EDAN1338 © visit.brussels - Eric Danhier).

neoclassicistische stad die het voorwerp is geweest van verscheidene nieuwe wetenschappelijke studies en publicaties. Inspeland op de groeiende bewustwording rond de waarde van dit alomtegenwoordige patrimonium in Brussel, wordt van 19 tot 21 oktober 2018 een eerste 'neoclassicistisch weekend' georganiseerd. Tot slot zal bijzondere aandacht worden geschonken aan de surrealistische beweging rond de iconische figuur van René Magritte (1898-1967), waarvan de herdenking van zijn 50ste overlijdensjaar zopas is afgelopen (afb.3).

visit.brussels werkt ook rond het Unesco-aanbod van de hoofdstad. Verscheidene Brusselse monumenten en evenementen zijn immers door dit orgaan van de Verenigde Naties erkend en ingeschreven op

de lijst van het werelderfgoed, onder meer de Grote Markt (afb.4), het Hortamuseum en het Zoniënwood¹. Daarnaast worden diverse tradities als immaterieel cultureel erfgoed erkend, zoals de stadsreuzen van de Meyboom, de Belgische biercultuur, de beiaardtraditie²... Een in 2017 verschenen folder en een pagina op de website (<https://visit.brussels/nl/article/unesco-sites-van-brussel>) beschrijven de sites die door de Unesco zijn erkend en door toeristen kunnen worden bezocht.

Andere eminente gebouwen die tot het Brusselse erfgoed behoren en waarvan de meeste als monument zijn beschermd, worden voorgesteld via een folder die hun geschiedenis beschrijft, samen met een historische foto die een beter inzicht in hun erfgoedwaarde

geeft. Deze gratis folders worden in verscheidene kerken aan de bezoekers uitgedeeld, zoals in de Sint-Michiel en Sint-Goedelekathedraal. Ook andere belangrijke plaatsen, zoals het Atomium, BOZAR of de Ravensteingalerij, kunnen op een dergelijke aandacht rekenen. De folders, die in samenspraak met de beheerders van deze drukbezochte toeristische plaatsen zijn uitgewerkt, zijn in drie talen beschikbaar: Nederlands, Frans en Engels.

Het uitzonderlijk rijke Brusselse museumaanbod wordt gestructureerd door de Brusselse Museumraad (www.brusselsmuseums.be) en wordt gepromoot door visit.brussels, onder meer via de 'Brussels Card'. Het Brusselse gewest telt meer dan 100 musea en levert aanzienlijke inspanningen

om dit bijzonder gevarieerde aanbod te ondersteunen en zo toegankelijk mogelijk te maken, volgens het principe 'cultuur voor allen'. Veel musea zijn elke eerste zondag van de maand gratis te bezoeken, zoals het Magritte Museum of het Muziekinstrumentenmuseum, dat is gehuisvest in een gebouw ontworpen door Paul Saintenoy. Een ander initiatief dat op 'cultuur voor allen' mikt, is de *Museum Night Fever*, waarbij de talrijke deelnemende musea tot in de kleine uurtjes open blijven.

DE DOELGROEPEN

In samenwerking met *Discover The City*, de rondleidingenpool van *visit.brussels*, analyseert *visit.brussels* ook de cijfergegevens, zodat de belangstelling van het publiek in de loop der maanden en jaren kan geëvalueerd worden. Daaruit blijkt dat toeristen de rondleidingen vooral in het Frans volgen, gevolgd door het Engels en het Nederlands. Tijdens de winterperiode 2017-2018 vonden meer dan 600 rondleidingen in de hoofdstad plaats.

Brussel stelt zijn erfgoed voor aan (eendags)toeristen, maar niet uitsluitend aan hen. Er vinden immers ook veel filmopnamen plaats in de 19 gemeenten van het Brusselse gewest – niet minder dan 200 elk jaar! Diverse productiehuisen vragen toegang tot locaties op het Brusselse grondgebied voor het draaien van speelfilms of korte films, documentaires of reportages, maar ook videoclip, zoals de recente hit van de Franse rapper Orelsan in samenwerking met Stromae. Zo wordt het beeld van de stad en haar rijk stedelijk erfgoed het decor van talrijke producties die vaak een internationale verspreiding kennen.

NOTEN

1. Zie het artikel van Isabelle Leroy in dit nummer op pp. 62-67.
2. En recenter de valkerijkunst, zie het artikel in dit nummer op pp. 122-125.

Heritage: a sustainable tourism opportunity Captivate people visiting Brussels for the day and involve those who live there every day

For *visit.brussels*, the Brussels-Capital Region tourism agency, the European Year of Cultural Heritage offers a great opportunity. Specifically, it is an excellent occasion to reflect on the potential offered by the cultural heritage of Brussels as a resource for regional marketing and as a lever for promoting Brussels as a tourist destination.

For several years now, *visit.brussels* has been establishing an affinity marketing strategy aimed at attracting a targeted audience, be they tourists or residents, by offering people visits based on themes that they are passionate about and by promoting images other than the traditional Atomium, Manneken Pis or Grand Place. At the same time, eager to further its mission to promote the Region, *visit.brussels* has gradually developed a "unifying" role among many independent cultural players and partners, enabling them to present and promote their programmes.

As we know, places with a high heritage value have a significant power of attraction vis-à-vis tourists. In this connection, the preservation of this heritage - which extends from the 16th century Renaissance to the 20th century, and includes Art Nouveau and Art Deco as well as historical figures such as the Holy Roman Emperor Charles V, René Magritte and Victor Horta - can also support the development of tourism in both a structural and sustainable manner.

COLOFON

REDACTIECOMITÉ

Stéphane Demeter, Paula Dumont,
Murielle Lesecque, Griet Meyfroots,
Cecilia Paredes en Brigitte Vander
Bruggen

EINDREDACTIE NEDERLANDS

Paula Dumont en Griet Meyfroots

EINDREDACTIE FRANS

Stéphane Demeter

REDACTIESECRETARIAAT

Murielle Lesecque

COORDINATIE ICONOGRAFIE

Cecilia Paredes

COORDINATIE DOSSIER

Stéphane Demeter

AUTEURS/ REDACTIONELE MEDEWERKING

Aurélie Autenne, Kristiaan Borret,
Bruno Campanella, Michel Dechamps,
Ann Degraeve, Stéphane Demeter,
Paula Dumont, Ludo Gobin,
Yves Hanosset, Claudine Houbart,
Pascale Ingelaere, Serge Joris,
Catherine Leclercq, Isabelle Leroy,
Marc Meganck, Cecilia Paredes,
Véronique Van Bunnan,
Hans Vandecandelaere, Brigitte Vander
Bruggen, Manja Vanhaelen, het team
van *visit.brussels*, Thierry Wauters

VERTALING

Gitracom, Eric Tack,
Ubiquis Belgium NV/SA

NALEZING

Augusta Dörr, Koenraad
Raeymaekers, Harry Lelièvre,
Wim Kenis, Tom Verhofstadt
en de leden van het redactiecomité

VORMGEVING

Polygraph'

ONTWERPER MAQUETTE

The Crew communication nv

DRUK

IPM printing

VERSPREIDING EN ABONNEMENTENBEHEER

Cindy De Brandt,
Brigitte Vander Bruggen
bpeb@gob.brussels

BEDANKINGEN

Manon Boetman, Sophie Bouchard,
Philippe Charlier, Alfred de Ville de Goyet,
Jacques de Selliers, Farba Diop,
Marie-Laure Lectef

VERANTWOORDELIJKE UITGEVER

Bety Waknine, directrice-generaal
van Brussel Stedenbouw en Erfgoed/
Gewestelijke Overheidsdienst
Brussel, CCN – Vooruitgangstraat
80, 1035 Brussel.

De artikelen zijn gepubliceerd
onder de verantwoordelijkheid
van de auteurs. Alle rechten voor
het reproduceren, vertalen of
herwerken zijn voorbehouden.

CONTACT

Directie Monumenten en
Landschappen – Cel Sensibilisatie
CCN – Vooruitgangstraat 80, 1035 Brussel
<http://www.erfgoed.brussels>
broh.monumenten@gob.brussels

HERKOMST VAN DE FOTO'S

Mochten er ondanks onze inspanningen
om alle reproductierechten te betalen
toch nog gerechtigden zijn die niet
gecontacteerd werden, dan worden zij
verzocht zich kenbaar te maken bij de
Directie Monumenten en Landschappen
van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

LIJST MET AFKORTINGEN

ACW – Association Campanaire Wallonne
ADSB – Archief van het Departement
Stedenbouw van de Stad Brussel
ARML – KULeuven, Centrale Bibliotheek,
Universiteitsarchief, Fonds R.M. Lemaire
BUP/BSE - Bruxelles Urbanisme et
Patrimoine / Brussel Stedenbouw en Erfgoed
CIBG – Centrum voor Informatica
voor het Brussels Gewest
IAF – Association internationale
de Fauconnerie
KIK-IRPA – Koninklijk Instituut voor
het Kunstpatrimonium / Institut
royal du Patrimoine artistique
SAB – Stadsarchief Brussel
SPRB/GOB - Service public régional
de Bruxelles / Gewestelijke
Overheidsdienst Brussel

ISSN

2034-5771

WETTELIJK DEPOT

D/2018/6860/032

Cette revue paraît également
en Français sous le titre
Bruxelles Patrimoines.

Erfgoed Brussel Reeds verschenen

001 - November 2011
Terug naar school

002 - Juni 2012
De Hallepoort

003-004 - September 2012
De kunst van het bouwen

005 - December 2012
Hôtel Dewez

Extra nummer 2013
Het erfgoed schrijft onze geschiedenis

006-007 - September 2013
Brussel, m'as-tu vu ?

008 - November 2013
Industriële architectuur

009 - December 2013
Parken en tuinen

010 - April 2014
Jean-Baptiste Dewin

011-012 - September 2014
Geschiedenis en herinnering

013 - December 2014
Cultusgebouwen

014 - April 2015
Zoniënwoud

015-016 - September 2015
Ateliers, fabrieken en kantoren

017 - December 2015
Stadsarcheologie

018 - April 2016
De Gemeentehuizen

019-020 - September 2016
Stijlen gerecycleerd

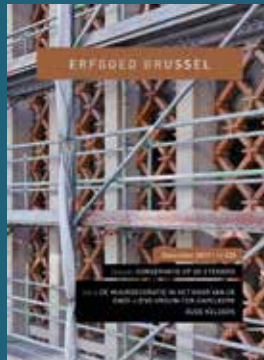
021 - December 2016
Victor Besme

022 - April 2017
Art nouveau

Laatste nummers

023-024 - September 2017
Natuur in de stad

025 - December 2017
Conservatie op de steigers

026-027 - April 2018
Kunstenaarsateliers

2018
EUROPEAN YEAR
OF CULTURAL
HERITAGE
#EuropeForCulture

urban
.brussels

URBAIN BRUXELLES URBANISME ET PATRIMOINE
STAD BRUSSEL STEDENBOUW EN ERFGOED

10 €

ISBN 978-2-87584-167-4